

## Az arctalanná válás versei

### Gyukics Gábor *ki ez az arc* című verseskötetéről

Gyukics Gábor, a kortárs amerikai líra egyik talán legismertebb magyarországi fordítója, valamint eddig öt önálló verseskötet szerzője új verseskötéssel állt elő. A szerző legújabb kötetét talán úgy jellemezhetnénk a legjobban, mint az én-keresés, az identitáskeresés lírai lenyomatát. A *kié ez az arc* (kisbetűvel, kérdőjel nélkül) már a címében is két értelmezési lehetőséget rejt: egyfelől érthető kérdésként, mely szerint a költő azt kérdezi: *kihez is tartozik ez az arc?*, másfelől olvashatjuk önmeghatározásként, kissé archaizálva ugyan, de *(a)kié ez az arc* értelemben is. Igaz, a könyv versei elsősorban inkább a cím kérdésként való értelmezésére reflektálnak.

A kötet nyelvezete a minimalista, illetve a hermetikus jelzőkkel írható le a legpontosabban, ugyanis a negyven-egynéhány szűkszavú, ujjlenyomatszerű, sok ponton elhalványuló vers nem tesz egyebet, mint a lehető legkevesebb szóval keresi a választ a címben megfogalmazott kérdésre: *kié is az arc valójában, illetve egy arc felől meghatározható-e egyáltalán a személyiség?*

*„kőbevéssődött két számadat  
agyagos csepeli földben  
műmárvány alatt fekszenek*

*testüknek nagyszüleim hamvai  
szorítanak helyet  
hogyan megbeszéljék azt  
amit élőként nem tudtak”*

– olvashatjuk a kötet elején, a *temetés után* című versben, mely a szülők temetését örökíti meg. A megszólaló úgy beszél róluk, mintha még mindig itt lennének, emléküik, visszhangzó szavaik pedig mindenképpen hozzájárulnak ahhoz, hogy önnön identitását megpróbálja megfogalmazni.

A beszélő helyenként mintha a természettel való egységet keresné, ezért jellemző helyszínei a verseknek az erdők, temetők, elhagyatott vasúti töltések, őszi kertek stb., mindezt továbbgondolva pedig az is elképzelhető, hogy a kopár, félhalott tájak nem egyebek, mint magának a költő belső világának, lelkének a lenyomatai. A *kié ez az arc* versei azonban nem nevezhetők egyszerűen tájlírának. A kihaltság, kopárság mellett megjelenik bennük a bölcselkedő hangnem, a filozofikus mélység is. Gyukics lírai beszédmódja nem egy esetben a távol-keleti líra minimalizmusára emlékeztet, illetve ezzel párhuzamosan felbukkan benne valamiféle rejtett vágy a transzcendens iránt. Erre említhető példaként a *kint is bent is* című vers:

*„viszi a szél a madarakat  
egy aprót elsodor*

*a járdán  
egy hold  
a pocsolyába fül (...)”*

A „hold” egyúttal párhuzamba állítható a kötet kulcsmetaforájával, az *arccal* is. A pocsolyába fülő kép felidézhet bennünk egy elmosódott, kivehetetlen arcot, amelyet a lírai én hiába próbál megragadni, körvonalaznia mégsem sikerül.

Arcát, identitását keresve a beszélő tovább bolyong, ám mintegy ciklikusan jut vissza ugyanoda: az elhagyott, kietlen tájakra, ahol az ember legfeljebb közvetett módon van jelen, nem fizikai valójában, hanem pusztán alkotásaival. E körköröség egyik bizonyítéka a *sétány* 2 című vers:

*üres a pad  
támlája hosszában végigrepedt*

*a szobor mellél*  
*vigasztalja*

Az ember alkotta tárgyak is *egyedül* vannak tehát – az életre kelő, az ember hiányán szomorkodó padot vigasztaló szobor szürrealisztikus képe értelmezhető a társ, a másik általi meghallgatás iránti vágy metaforájaként. Hiszen az önmeghatározás mindig csak valaki máshoz, másik emberhez képest lehetséges.

A kötet végkicsengése egyáltalán nem nevezhető optimistának – a költő mintha feladná, hogy egyáltalán találhat bármiféle választ is a címben megfogalmazott kérdésre. A *mítosztalan* című vers végképp leszámol az önkeresés eredményességébe, de egyúttal még a transzcendens létezésébe vetett hittel is:

*elhagyatott volt a föld*  
*nem volt ráírva semmi*

*kiürült*  
*papírzacskóként*  
*lappadt össze*

Az egyes darabok a kötet vége felé haladva egyre halkszavúbbá, meditatívabbá válnak, s nehezebben adják meg magukat az értelmezésnek. A záróvers, a *nem sejtik* meghatározhatatlan alanya, illetve már-már extrém módon absztrakt metaforarendszere ugyancsak a konkrétságról való lemondást, a válasz megragadhatatlanságát erősíti:

*résnyire megnyílik a*  
*csend*  
*helyet ad egy körötte zajongó*  
*hangnak*  
*amint a hang belép*  
*elhalkul*

*eggyé válik a csenddel  
a kint rekedt hangok összeverődnek  
lesik a csend mikor nyílik újra*

Itt már pusztán metaforikus, a szavakból építkező, minden fizikális aspektust nélkülöző nyelvi térről beszélhetünk, amelyben felfüggesztődik a kérdés: *kié ez az arc?* A hangok azt lesik, *a csend mikor nyílik újra* – tehát a *csend*, az elhallgatás még nem végleg zárult be és zárt magába minden lehetséges választ. Ahogyan a kötet vége felé haladunk, a lírai alany fokozatosan kivonja magát a szövegekből, s nemhogy *arcát* nem mutatja vagy találja meg, *hangja* is egyre inkább elhalkul.

A kötet szűkszavúsága, ezzel együtt pedig az értelmezési lehetőségek szerteágazó irányai a viszonylag kevés szó ellenére ingergazdag lírai környezetbe vezetik a mindenkori olvasót, aki, ha a költő *arcát* nem is látja meg minden esetben a sorok mögött, önmagához mindenképpen közelebb kerülhet.

*(Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2011.)*